

„Idealizam” i „materijalizam”

Errico Malatesta

1924.

Kao što je dobro poznato, prije nego što dostignu istinu ili onoliko istine koliko je moguće dostići u pojedinim fazama intelektualnoga razvoja, ljudi tendiraju upasti u najraznolikije zablude dok na stvari gledaju samo iz jedne ili druge perspektive te skaču iz jedne krajnosti u drugu.¹

Ovdje želim ispitati jedan fenomen toga tipa koji se prilično tiče cijeloga suvremenog društvenog života.

Prije nekoliko godina svi su bili „materijalisti”. U ime jedne „znanosti” koja je predstavljala dogmatizaciju općih principa izvedenih iz nedovršenih pozitivističkih razmišljanja, materijalizam je pretendirao na to da objasni svekoliku ljudsku psihologiju i cijelu mučnu povijest čovječanstva s pomoću osnovnih materijalnih potreba. „Ekonomski faktor” objašnjava sve: prošlost, sadašnjost i budućnost. Sva iskazivanja misli i osjećaja, sva životna pitanja, ljubav i mržnju, dobre i loše strasti, položaj žena, ambicije, ljubomora, rasni ponos, sve vrste odnosa među pojedincima i narodima, rat i mir, podčinjavanje ili pobune masa, razne forme obitelji i društva, politički režimi, religija, moral, književnost, umjetnost, znanost... sve je samo jednostavna posljedica načina proizvodnje i distribucije bogatstva te dominantnoga sredstva rada u nekoj epohi. One koji su imali širu i složeniju predodžbu ljudske prirode i povijesti i u konzervativnom i subverzivnom kampu smatrali su nazadnima i „neznanstvenima”.

Naravno, takav način razmišljanja utjecao je na postupke partija i učinio da se svaki plemeniti ideal žrtvuje materijalnim interesima i ekonomskim pitanjima, čak i onima upitne vrijednosti.

Danas se moda primijenila. Sada su svi „idealisti”: svatko umišlja da prezire „utrobu” i na čovjeka gleda kao da je čisti duh za kojeg su hranjenje, odijevanje i zadovoljavanje fizioloških potreba zanemarive stvari na koje samo moralno dekadentni obraćaju pažnju.

Ne želim se ovdje baviti onim nesretnim lakrdijašima za koje je „idealizam” samo licemjerje i oružje obmane, poput kapitalista koji radništvu propovijeda osjećaj dužnosti i duh požrtvornosti kako bi bez otpora mogao smanjiti nadnice i povećati vlastiti profit; „patriota” obuzetog groznicom ljubavi prema domovini i duha nacije koji proždire vlastitu domovinu i, ako može, domovine drugih; ili pak militanta koji u čast i slavu zastave iskorištava, tlači i gazi pobijedene.

Govorim iskrenim ljudima, napose onim našim drugovima koji su vidjeli da je borba za ekonomska poboljšanja apsorbirala svu energiju radničkih organizacija sve do gašenja svakoga revolucionarnog potencijala i koji sada vide veliki dio proletarijata kako pokorno dopušta da mu otimaju svaki tračak slobode i, protiv samog sebe, ljubi palicu koja ga mlati zbog uzaludne nade da će dobiti siguran posao s dobrom plaćom. Govorim njima jer oni tendiraju s gađenjem napustiti svako ekonomsko pitanje i borbu te svu našu aktivnost svesti, ili možda bolje – uzdignuti, na područje edukacije i usko revolucionarne borbe.

Primarni problem, odnosno temeljna potreba jest potreba za slobodom, kažu oni, a slobodu se ne može osvojiti i očuvati osim tegobnim borbama i teškim žrtvama. Stoga je potrebno da se revolucionari ne obaziru na sitna ekonomska poboljšanja, da se bore protiv egoizma raširenog među

¹ Dvotjednik *Pensiero e Volontà* su 1924. u Rimu osnovali Malatesta i Luigi Fabri. Izlazio je do 1926. i nosio podnaslov „Rivista quindicinale di studii sociali e cultura generale” (Dvotjedni časopis za društvene znanosti i opću kulturu). Nakon što su fašisti nasilno ukinuli *Umanità* Novu 1922., Malatesta 1923. ponovo počinje raditi kao elektromehaničar: otvara malu radionicu u Via San Giovanni in Laterano te popravlja instalacije po kućama. Neprestano ga prate i proganjaju karabinjeri i agenti policije. Ponekad objavljuje u anarhističkim časopisima *Il Libero Accordo* [Slobodni dogovor] urednika Temistoclea Monticellija i u novom tjedniku *Fede!* [Vjera!] Gigija Damianija, ali protivni se prijedlogu nekih drugova da se ponovo pokrene *Umanità* Nova smatrajući da je pozamašan novac koji bi bio potreban za pokretanje časopisa bolje usmjeriti izravno u borbe i pobune. Krajem 1923. Malatesta navršava 70. godinu. Smatrajući da mu posao elektromehaničara narušava zdravlje, drugovi iz časopisa *Fede!* iz Rima, *Il Risveglio* iz Ženeve i mnogi drugi iz Italije i inozemstva prikupljaju novac kako bi Malatesta mogao pokrenuti novi časopis. Tako je 1. siječnja 1924. tiskan prvi broj časopisa *Pensiero e Volontà*.

masama, promiču duh požrtvornosti te, umjesto da obećavaju sreću, da nadahnjuju u gomilama ponos zbog patnje za plemeniti cilj.

Potpuno se slažem, ali nemojmo pretjerivati.

Potpuna sloboda svakako je osnovni cilj jer ona predstavlja posvećenje ljudskoga dostojanstva i jedini je put kojim se mogu i moraju riješiti društveni problemi na korist svih. Međutim, sloboda je prazna fraza, ako nije popraćena snagom, odnosno sredstvima za svoje aktivno očitovanje.

Maksima „siromaštvo je ropstvo” i dalje je istinita, a jednako je istinita i ona prema kojoj „onaj tko je rob, jest siromah ili to postaje te gubi sve najbolje osobine ljudskoga bića.”

Materijalne potrebe i puko održavanje života svakako su pitanja nižega ranga koja je lako prezirati, ali ona su nužna osnova svakoga višega, moralnoga i intelektualnog života. Tisuće uzroka različite prirode pokreću čovjeka i određuju tok povijesti, ali... treba jesti. „Prvo živjeti, a zatim filozofirati.”

Malo platna, malo ulja i malo obojena praha za naš su estetski osjećaj bijedna stvar nasuprot jedne Rafaelove slike, ali bez tih materijalnih i relativno bezvrijednih stvari, Rafael ne bi mogao ostvariti svoju viziju ljepote.

Slutim da su „idealisti” osobe koje svakodnevno jedu i žive s relativnom sigurnošću da će moći jesti i idućega dana; naravno da je tome tako, jer da bi mogli misliti i težiti uzvišenijim stvarima nužan je neki, čak i najniži minimum materijalnoga blagostanja. Bilo je ljudi koji su se uzdigli do najviših žrtava i mučeništva, ljudi koji su spokojno pretrpjeli glad i mučenje te su se herojski, usred užasnih patnji, nastavili boriti za svoju ideju. Ali to su ljudi koji su se razvili u relativno povoljnim okolnostima pa su mogli nakupiti količinu latentne energije koja djeluje kad za time postoji potreba. To je barem opća zakonitost.

Mnogih godina posjećujem radničke organizacije, revolucionarne grupe i obrazovna društva te uvijek primjećujem da su najaktivniji i najgorljiviji oni koji nisu u tako tužnim okolnostima i koji su tome bili privučeni ne toliko zbog vlastite potrebe, nego zbog želje da sudjeluju u dobrom djelu i budu oplemenjeni idealom. Oni stvarni i veliki jadnici, oni za koje se čini da bi bili najizdržljivije zainteresirani za promjenu, ili nisu bili prisutni ili su bili pasivni. Sjećam se da je prije otprilike trideset ili četrdeset godina u nekim zakutcima Italije propaganda bila sterilna jer su radnici s polja i veći dio gradskih radnika živjeli u zaista životinjskim uvjetima za koje bih volio vjerovati da su nadiđeni, koliko god danas nije nerealno strahovati od njihova povratka. Isto tako sam vidio narodne pokrete potaknute glađu kako se odjedanput smiruju zbog otvaranja pokoje „socijalne kuhinje” i dijeljenja nešto milostinje.

Iz svega toga sam zaključio da upravo ideja pokreće volju, ali da su potrebne i određene okolnosti kako bi se ideja mogla roditi i djelovati.

Stoga i dalje važi naš stari program koji proglašava nerazdvojitost moralne, političke i ekonomske emancipacije te nužnost da mase dođu do materijalnih okolnosti koje omogućavaju razvoj viših potreba.

Boriti se za potpunu emancipaciju čekajući i pripremajući dan na koji će ona biti moguća, otrgnuti vlasti i kapitalistima sva ona politička i ekonomska poboljšanja koja nam mogu olakšati uvjete za borbu i povećati broj onih koji se bore svjesno. Stoga ih treba otrgnuti sredstvima koja ne podrazumijevaju priznanje trenutačnoga uređenja te koja otvaraju putove prema budućnosti.

Propagirati osjećaj dužnosti i duh požrtvornosti, ali zapamtiti da je primjer najbolja propaganda te da od drugih ne treba očekivati ono što sami već ne činimo.

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Errico Malatesta
„Idealizam” i „materijalizam”
1924.

Pensiero e Volontà (Rim) br. 2 (15. siječnja 1924.)
Prevela i uredila: Mia Gonan. Preuzeto iz: Errico Malatesta, *Ni demokrati ni diktatori*. Odabrani
spisi 1884.- 1930. DAF, Zagreb 2022.

anarhisticka-biblioteka.net